

- *Kumbhagár* valóban úgy néz ki, mint a kínai nagy fal, amit a fehér hunok királya, a nemzetség megalapítója építtetett 1500 évvel ezelőtt. De mutatom a leghíresebb, Moderában található Naptemplomot olyan életfadiszítéssel, amely magyar vagy székely is lehetne, ahogyan a pávaábrázolás, ami csak Belső-Ázsiában, Magyarországon és Radzsasztánban fordul elő. *Maharána Pratáp* palotájában aranyfüsttel bevont bajszos férfi a Napisten, címerét pedig olyan angyalok tartják, mint az európai keresztényeknél. A múzeumban megtekinthető Mihirakula hun király harci szekere, egyik legnagyobb, a muzulmánoknak legtovább ellenállt királyuk, Maharanaprata szobráról pedig mindenki azt mondja, hogy teljesen Attilára hasonlít. Az egyik templomukban az élet keletkezése úgy látható, mintha Ádám és Éva lenne a Paradicsomban. A nyelvükből elsősorban város- és személynevek maradtak fenn, a Gyula például családi nevük *Dzsaula*, vagy *Mihirakula Dzsaula* alakban. Fővárosuk Kabul volt, amelynek régi hun neve Zabola, a Székelyföldön van is ilyen településünk. Dzsaula volt az első nagy uralkodó, annak leszármazottja volt Mihirakula, akinek unokái elvesztették a hatalmat. A z-ből k lett, elmaradt a szóvégi a és így jött létre a Kabul forma. Földrajzi neveiket biztosan magukkal hozták, az erdélyi Ménaság olyan szanszkrit szó (Ména azt jelenti, hogy agyagos part), amelynek vidékéről *Kádár László* székely emberként megerősítette, hogy ott tényleg agyagos a föld. De említhetem a Hargita szavunkat is, amely szanszkritul azt jelenti, csupa kő. Ezek tehát nem román, és szláv, hanem ősi hun nevek. A székelyek nem véletlenül vallják mind a mai napig, hogy ők az avarok leszármazottai, hiszen a szaka szó módosult székellyé.

(Az india-kutatóval készült beszélgetés megjelent a *Demokrata* 2004. augusztus 5-i számában)

* * *

Bálintné Kovács Júlia

Pillanatképek néhai és mai Aranyosszéken otthonra lelt örmény és örménymagyar családokról

(5. befejező rész)

A Füzetek július-augusztusi számától kezdődően 4 részben emlékeztünk meg az aranyosszéki magyar-örményekre. Az eddig közölt részletekből megtudtuk, ki volt a Hacskuj Tutsek család tordai körzetének szeniorja: dr. Albert Andor, most záróakkordként mégsem róla, hanem sógornőjéről, a Nemzettségbe került Albert Arthurné Amirás Ilonáról szeretnék szólni.

Szerteágazó, áldásos tevékenységéből most csak kettőt említek: A Katolikus Misszió keretében, melynek titkárnője volt, a Bányafürdő medencéjének északkeleti csücskén nyaralót létesítettek a misszió elnöknőjével, *gróf Bethlen Ödönnével* és a misszió többi tagjával együtt. A nyaralóban csoportonként 50-60 gyermek töltötte nyári vakációjának egy részét.

A téli hónapokban szövő- és varrótanfolyamokat szerveztek a tordai és környékbeli fiatal lányok részére, abban az épületben, „amelyet a semmiből teremtett itt két buzgó és áldozatkész asszony.” (Magyar Lapok, 1937 szeptember 28.) Egy év múlva már kápolna is állott a nyaraló mellett, amelynek felszentelését *dr. Boga Alajos* kanonok végezte, a szentbeszédet pedig *Márton Áron* - akkor még kolozsvári plébános tartotta.

Ennek a kitűnő asszonynak gondja volt arra is, hogy Torda kulturális életét megfelelő színvonalon tartsa. Értékes embereket hívott meg és vitt ki Tordára előadásokat tartani, így például *Mécs Lászlót*, vagy hetekig vendégül látta *Gáli Ferencet*, aki *Francois Gall* néven vált európai híré festővé, hogy a tehetséges gyermekekkel: *Albert Sándorral*, *Darkó Lászlóval*, *Keszi Harmath Andrással* foglalkozzék.

Lelkesedése a második világháború után sem tört meg. 1945-ben, 40 évesen iratkozott be az egyetemre, hogy meglegyen a létszáma a magyar csoportnak a jogi fakultáson. Így lett belőle dr. Amirás Ilona.

Hírt lehetne és kellene adni még az Amirás család többi tagjáról, akik Tordán élnek ma is: *Amirás Éva* tanárnőről és testvéréről *Andrásról* a gépészmérnökről, a Németországban élő *Péterről* és a szintén ott hazára lelt híres zongoraművésztől, *Amirás Gáborról*, a tordai születésű neves grafikusról *Gross Arnoldról*, valamint a Tatabányán élő *Albert Éva* családjáról. És ne felejtjük el, Tordán született a Kossuth díjas *Lászlóffy Aladár*, és a József Attila díjas *Lászlóffy Csaba* is, akinek fia *Lászlóffy Zsolt* már fiatalon is neves zeneszerző és karmester, noha ő csak gyökereiben aranyosszéki...

Beszélni kellene még a ma is ott élő *Bogdánffyakról*, az *Osztianokról*, *Pethő Miklósné Török Ilona* tanítónőről, *Tömlő Istvánról*, vagy például a néhai *Kovrig Károlyról*, akiről az író *Bágyoni Szabó István* azt

mondta nekem a konferencián, - szomszédja lévén Tordán - többet tanult tőle, mint 4 év alatt az egyetemen. Talán majd egyszer folytatjuk.

Források:

1. Albert Annamária, dr. Maros Dezsőné családi levéltára I. Arménia 1892. április 1. szám
3. Bogdánffy Botond gyűjteménye
4. Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája. Budapest, 2000.
5. Orbán Balázs: Torda város és vidéke
6. Örménymagyarok, akik hatottak, alkottak, gyarapították, hogy a haza fényre derüljön, s kincses legyen Kolozsvár, Szamosújvár, Budapest, 2001.
7. Oarcea Sorin-Cristofor családi levéltára
8. Petelei István válogatott elbeszélései Pomogáts Béla bevezetőjével
9. Péter H. Mária: Az erdélyi gyógyszerészet magyar vonatkozásai. Kolozsvár, 2002. Az Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása

Vége

* * *

Magda Neumann

Örmények (részlet)*

A Bagratidák bukása után a XI. század Örményországát újabb szeldzsuk-török invázió sújtotta. A tömeges elnyomás elől az örmények menekülni kényszerültek. Különböző országok felé vették útjukat, többek között Lengyelországba, mely ország virágzó gazdasági helyzete, valamint a keleti keresztények irányában tanúsított oltalmazó álláspontja miatt vált célszággá. Idővel nagyszámú örmény kolónia jött létre Lengyelországban. A krónikák szerint közel 40 ezer család és kétszázezer lélek talált otthonra Galiciában, Podóliában és Volinyban.

A helyi nyelvet és szokásokat gyorsan elsajátítván az örmények a lengyel királyok reményeit is túlszárnyalva lendítették fel a gazdaságot. Ezért a katolikus papság ellenállása dacára a gregoriánus örmények teljes vallásszabadságot és különböző privilégiumokat élvezhettek. Nagy Kázmér - vállalkozó kedvüket jutalmazandó - 1344-ben önkormányzati jogot adományozott nekik, amely a lengyel törvények között „III. Kázmér örmény statútuma” címszó alatt ismert. Gyökeret eresztve az új hazában, a gazdaság egyre több ágazatában jelentkeztek aktivizáló erőként. Mintagazdaságokat hoztak létre a földművelés területén.

Az új nemzedékek szorgalmasan tanulmányozták a lengyel nyelvet, irodalmat és jogot. Az ő közegükből kikerülő egyedek színesítették, gazdagították a lengyel társadalmi lét szellemi szféráit.

Hét évszázad idegenben el kellett volna törölje a nemzeti- és fajkarakter jellemző vonásait. A kívülálló mégis könnyen megkülönböztetheti az örményt a lengyeltől, zsidótól vagy bármely más náció képviselőjétől. Élnek még az ősi szokások, erkölcs, sőt egyes nemzetségek családnevei is, igaz, gyakran lengyel végződésekkel. Az uralkodó náció társadalmi és állami érdekeivel azonosulva gyakran versengenek ezen érdekek szolgálatában. Az állami berendezkedés különböző fokain hazafias érzelmű magatartásról tesznek tanúbizonyságot, a bécsi parlamentben különös gyakorisággal tűnnek föl örmény származású lengyelek kitűnő szónokokként. Ilyenek például *Abrahamovics Dávid*, a bécsi parlament elnöke, *Szimonovics Jakab*, *Vladiszlav*, báró *Szimonovics Ignác*, báró *Romaskan Jakab*, dr. *Csajkovszkij Johann*, *Csajkovszkij Marcell*, *Baracz Tádé* és *Vladiszlav*(László ?), *von Boloz-Antonovics Johann*, *Malahovszky* generális a *Malhaszjan*-családból és sokan mások.

Sok örmény-menekült talált hazára Magyarországon, ahol kiemelkedő szerepet játszottak az ország felvirágoztatásában. A mezőgazdaság, kereskedelem, kézművesség, művészet, irodalom, jog, társadalmi jótevőkönység és állami működés sok jeles örményt tudhat kimagasló fiai között. Megemlítek párat közülük:

Dániel Ernő, Magyarország pénzügyminisztere.

Lukács László (Lukaszyan), jogtudós. Kilenc évig volt országházi képviselő (1878-1887), egyidejűleg pénzügyminisztériumi bizottsági tanácsos. 1887-től pénzügyi főtanácsos.

Lukács Béla, ismert publicista. Országházi tag. 1892-1895 között kereskedelmi miniszter. Nagy tekintélyű és népszerűségű közszolga.

Lukács György, belügyminisztériumi jogtanácsos.